

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Die Handschriften der Badischen Landesbibliothek in Karlsruhe

Die Reichenauer Handschriften - Die Pergamenthandschriften

Badische Landesbibliothek

Wiesbaden, 1970

Aug. perg. 34

[urn:nbn:de:bsz:31-8357](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-8357)

De Maria b. u.

1 Maria

1,1 Scriptum est benedicam domino in omni tempore, p̄. XXXIII. ego non incongrue possum dicere, *quamquam* heu michi. id non faciam opere benedicam domine omni tempore ... (1, 2) ... ore et corde polluto dicens:~

Capitulum primum

Tu virgo mater es illa, que eterni patris sapienciam ... (12' 2) ... hanc oraciunculam in tui memoriam positam ... Me tibi virgo pia. genitrix commendo Maria .

13, 1 Hec predicta pulcra magna et deuota, pro laude virginis matris posui, meo videre bene competunt, et non incongrue. oracio virginis matris dici possunt ... vacuus ab eo non eat.

13, 2 Frater Henrice Hemerli [*wol Maister Hainrich Hä(He)merlin zu Constanz, licentiatus in iure canonico*], nunc consideratis perspicue. visis et intellectis istis, cum illis. que tibi in tractatulo meo de conceptione virginis matris, contra vaniloquos ... (13' 2) ... si placet videas.

§ Deo gracias et virgini Marie matri eius:

14, 1 Oben Maria.

Qvi elucidant me. vitam eternam habebunt. ecclesiastici. XXVIII. hec verba. bene et congrue ... (166, 2) ... peniteant desideratam veniam adepturi per dominum nostrum Ihesum Xpistum Amen.

Drei Zeilen leer, dann

§ Sciendum est et aduertendum quod in illis scriptis de dictis sanctorum que collegi in honorem virginis matris aliquociens verba sunt posita que cum scripta predicta corrigerem et punctarem (166'1) non intellexi nec sensum capere valui, et venit hoc ex vicio scriptoris, qui non intellexit se ipsum, et ideo. vbicumque tales defectus sunt. uel obscuritas sensus, ego sie tale signum. †. cum rubro feci, ut si aliquando quis peritorum videat, sciat quid tale signum † notet, et sic emendet prout sibi videbitur :~

Gemalte Initialen.

1 Monasterij Augiæ Diuitis. | 1. 6. 2. 7.

Schild Oracio. de beata uirgine. Et dicta sanctorum de ea.

Holzdecke, mit weißgelbem Leder überzogen, vorne (von 5) noch 2, hinten 5 Buckeln. Die 2 Spangen ab.

+

XXXIV. 271 f. (2 c., 44 l.) 377 × 260, a. 1444.

f. 1—4 = 1 Binio Vorsatz; 5—154 = 15 Quinionen; 155—162 = 1 Quaternio; 163—271 = 11 Quinionen.

f. 1^r vorn aufgeklebt; 1^v—4^r leer.

Ottos III Bischofs von Constanz (1411—1434, † 1451) und anderer Schriften.

4'1 In isto volumine. continentur que hic infra notata sunt/~

§ Primo, psalterium. cum aliquibus verbis additis siue mixtis, in honorem virginis. matris, factum et compositum, incipit fo. primo, [5—47']

§ Item oracio. composita ex psalterio, in honorem virginis matris, et incipit folio. XLIII. [48,1—54,1]

§ Item alia oracio, multum deuota, ad beatam virginem matrem, fo. L. [54,1—54'2]

§ Item alia oracio, composita ex psalterio ad deum, fo. LI. in fine, [55,1—59,1]

§ Item oracio. composita ex libro Iob, incipit folio. LV. [59,1—60,2]

§ Item alia oracio, tracta ex libro prouerbiorum, incipit fo. LVI. [60,2—60'2].

§ Item oracio. ex libro sapientie, eodem fo. [60'2—61'1]

§ Item oracio ex libro ecclesiastici. fo. LVII. [61'1—62'2]

§ Item de laude. et vtilitate oracionis, et laude psalmodum, fo. LVIIJ [62'2—112'].

§ Item de laude sacre scripture, incipit. fo. CIX. [113'1—154,2]

§ Item tractatus de concepcione virginis gloriose matris Marie, incipit folio. CLI. [155—159. 163,1—187']

(am Rande et incipit Sūme arma)

§ Item questio quedam disputata, per eximium sacre scripture professorem, ordinis Heremitarum sancti Augustini generalem, in qua aperte apparet, virginem matrem, in peccato originali non fuisse conceptam~ incipit fo. CLXXVIJ. [= 190'1—195,1.]

§ Item tractatus contra conciliabolum Basiliense. fo. CLXXXIIJ. [= 195'1—228,1]

§ Item quedam missiua notarii Reuerendi patris et domini, domini Basiliensis episcopi, fo. CCXVI [= 228,2—229'1]

§ Item epistola quedam ad illustrem principem et dominum, dominum Wilhelmum marchionem de Hochberg, [230'1—231,1.]

§ Item alia epistola multum pulcra ad Reuerendissimum patrem, illustrem(4'2)que principem et dominum, dominum Ottonem marchionem de Hochberg, olim episcopum Constanciensem, fo. CCXVIJ. [230,1—231,1]

§ Aue Maria. mater misericordie, gracia plena, [am r. Rande o^o tota pulcra. et macula non est in te], dominus tecum O benedicta in mulieribus, o clemens, o pia, o dulcissima mater. virgo Maria, vita. dulcedo.

et spes nostra, tu sis mecum, et benedictus fructus ventris tui, dominus deus meus, Ihesus Xpistus filius tuus, Amen.

§ Esto salutata semper cum prole beata.

§ Me tibi virgo pia, genitrix commendo Maria,

§ Item quedam questio disputata per venerabilem patrem. reuerendumque magistrum Henricum. N. ordinis fratrum minorum. et prouincialem Coloniensem, de conceptione virginis matris gloriose, folio CCXXI. [233, 1—268, 2]

§ Item sanctus Thomas de Aquino, dicit virginem gloriosam, a peccato originali immunem, folio CCXXIX. Et folio. CCXXXI. sine peccato originali conceptam.

§ Quod doctores sancti sepe sibi inuicem contra dicunt, folio CCXXXVI.

§ Item quod sanctus Thomas de Aquino sibi ipsi contradicit, folio. CCXLII.

§ Item quedam collecta. scripta magistro Henrico Hemerli. pertinentia ad tractatum de conceptione virginis matris, folio proximo. post. CL^m. [155—159].

[Darunter (2) § Item. Ave alma alatrix et cetera, Require istam deuotam oracionem. folio. L. ~ = 54, 1]

5, 1 Beatus uir qui non abiit ... (47' 2) ... Laudate eum in cymbalis ... Mariam matrem eius.

. Deo gracias et virgini matri eius.

§ Explicit psalterium, aliquibus verbis, siue dictionibus interpositis, in honorem et deuotionem virginis matris, editum et conscriptum, per illustrem principem reuerendissimumque patrem et dominum, dominum Ottonem marchionem de Hochberg, quondam episcopum Constanciensem. feliciter,

48 oben Oracio ex psalterio

48, 1 Maria plena gracia, et dominus secum. psalmus II. Seruite ei ... (54, 1) ... virginem (am l. Rande Mariam) matrem eius. Amen.:~

§ Explicit oracio multum deuota, ex psalterio. in honorem virginis benedictae. matris(que durchstrichen) Marie, tracta et compilata, per illustrem principem [dann auf Rasur nec non reuerendissimum patrem] et dominum, dominum Ottonem quondam episcopum Constanciensem, de quo sit benedictus Ihesus Xpistus, eiusdem virginis matris filius, in seculorum secula, Amen.

Sequitur alia oracio deuota edita per eundem

Ave alma alatrix, dei veri hominis ... (54' 2) ... consolata es me. Amen.

(*Dann durchstrichen* Ave Maria, mater misericordie, gratia plena, dominus tecum, O benedicta in mulieribus, o clemens, o pia, o dulcissima mater, virgo Maria, vita dulcedo. et spes nostra, tu sis mecum, et benedictus fructus ventris tui, dominus deus meus, Ihesus Xpistus filius tuus. Amen.)

Laus deo pax viuis requies eterna defunctis

55, 1 Ex quo psalterium duabus cum oracionibus sibi annexis, in honorem virginis matris, factis et compilatis, finitum est et expletum, sequuntur nunc alie oraciones, ad dominum deum, tracte et compilate. ex psalterio, libro Iob, et libris sapiencialibus, premissis tamen, paruo quodam prohemio, quod sic incipit. Omnia et cetera.

Omnia quecumque scripta sunt ... (55' 2) ... videre merear

Quia tu domine deus noster, deus es, ... (59, 1) ... Mariam matrem tuam. Amen.

§ Hic finitur oracio, tracta et composita, in laudem domini dei, de et ex toto libro psalmodiarum, et est deuota et pulchra,

Sequitur oracio deuota tracta ex libro Iob, et semper notauit capitula, in quibus hec verba ponuntur, quod non feci in psalmis, ... (60, 2) ... nulla te latet cogitacio,

§ Sic est finis oracionis de libro sancti Iob,

§ Sequitur oracio de prouerbiorum libro, secundum ordinem capitulorum collecta.

Tu domine das sapienciam ... (60' 2) ... sperantibus in te.

§ Sequitur nunc oracio, ex libro sapiencie collecta, et iterum per capitula, ut supra. in precedentibus libris scilicet Iob et prouerbiorum, Capitulum primum

Domine deus, tu inueniris ... (61' 1) ... verba tua.

§ Sequitur oracio ex libro ecclesiastici, et sic iterum, secundum ordinem capitulorum notabo, ut. (*supra. durchstrichen*) in alijs libris supra scriptis,

Omnia sapiencia a te domine deus est ... (62' 2) ... non corrupetur,

§ Et sic est finis oracionis libri ecclesiastici, deo gracias, et virgini matri eius.

Quia dei dono, oraciones predictis de libris, quantum valui ... (112' 2) ... in eisdem locis.

§ Finitur hic de laude dei et de oracione, et de laude psalmodiarum, Sequitur nunc de laude sacre scripture consequenter.

113, 1 Scriptum est, non omni anime. omne genus placet ... (154' 2)
... corrigere. Hec ibi.

155^r Magistro Henrico Hemerli ut. *infra*. folio. CLi^o. De conceptione
beate virginis

155, 1 § Leuitici .VI. dicit glō ... (159, 2) ... modum, et cursum.

Andere Hand Otto marchio et cetera ut in alijs. *infra* proxime
scriptis.

163^r De conceptione beate virginis

Sume arma tua, et pharetram ... (187, 2) ... sed qui et cetera

¶ Nota. hos *infra* scriptos versus repperi in quodam libello, qui
erat de beata virgine, et quia in honorem laudem et gloriam, eiusdem
virginis matris. facti sunt, hic meis collectis adiungere volui.

Si fieri posset, quod arene. puluis et unde ... (187' 1) ... Gloria
que tua sit, etas nec littera dabit.

¶ Explicit tractatus. editus per illustrem principem reuerendum-
que patrem et dominum, dominum Ottonem marchionem de Hochberg,
olim episcopum Constanciensem, in laudem et honorem virginis matris
dei, feliciter. Amen.

Nicht von Otto Hic sequitur copia missiue, quam lector pre-
dicatorum scripsit, nobili et generoso comiti Vlrico de Werdenberg,
decano ecclesie maioris in Constancia,

187' 2 Venerabilis domine decane, ego percepi certa ex relatione
... (188, 1) ... quod famosior extat.

Incipiunt hic scripta siue dicta, cum auctoritatibus et conclu-
sionibus, quibus innititur prefatus lector, contra honorem et deuocionem,
domine nostre virginis matris Marie, que dictis meis hic apponere cogi-
taui, ut quisque deuotus et amator virginis matris, iudicare possit, quid
pie credendum siue tenendum sit.

Nouerint vniuersi, in questione dum queritur, vtrum beata virgo
Maria, fuerit peccato originali obnoxia, dum concepit eam mater eius
Anna, Respondetur ut subscribitur, ... (190, 2) ... que conclusio patet
ex ante dictis.

190' 1 Utrum virgo gloriosa, que a deo fuit preelecta ... (195, 1)
... qui est masculini sexus:~

§ Explicit questio, per quam declaratur, vtrum virgo gloriosa mater
dei Maria, concepta fuerit in peccato originali, tracta ex lectura, super
tercio sentenciarum, reuerendi patris sacre pagine professoris, et quon-
dam generalis, ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini. Thome
de Argentina feliciter

195'1 Egregio artis medicine doctori, Martino Bohemo, fratri carissimo, Otto Marchio de Hochberg, olim indignus episcopus Constanciensis, salutem in eo, qui dat salutem regibus, ps. cxLiii, et qui mandat salutem Iacob, ps. xLiii., et operatus est salutem in medio terre, ps. Lxxiii. et si quid dulcius est salute ... (210'2) ... quod pro te sit uel faciat

211, 1 Venerabili viro officiali Basiliensi, Otto marchio de Hochberg. olim episcopus indignus Constanciensis, salutem. in eo a quo salus est iustorum ps. XXXV. Intellexi quod vos vidistis collecta ... (214'1) ... hec pauca consideretis cum prioribus. si placet

Sequitur responsio officialis Basiliensis

214'2 Licet. R(everendissime p(ater) domine mi semper gratiosissime, apud Pithagoram discipulis quinque annis tacendum erat, statui tamen illos et loqui et laudare existimes ait Seneca in epistola ad Lucillum. Propterea ego ut verum fatear, omnium minimus, nunc non loquendo sed frustra calamum fatigando ... (218'1) ... Ihesus Marie natus, in secula seculorum benedictus.

§ Nunc sequitur responsio mea. contra articulos officialis Basiliensis.

Venerabilis amice, salutem. et si quid dulcius est salute, scripta vestra recepi ... (227'1) ... Consideret qui velit. Valet etc.

Sequitur missiua quam scripsi consiliarijs principum electorum, qui ad Nörenbergam conuenerunt, ipso festo ascensionis, quibus et collecta et notata mea supra scripta, illic misi Anno. M. cccc. xLiii^o.

227'2 Sacrorum principum sacri imperij ... (228, 1) ... conseruare dignetur. Scriptum Constancie in festo apostolorum Philippi et Iacobi. Anno M. cccc. xLiii. Z. f. d. G. des Oberrh. LI S. 33—34.

228, 2 Tempore quo fuit hic dieta, inter illustrem principem Albertum ducem Austrie Stirie et cetera dominum et consanguineum meum dilectum, et istos Switenses uel confederatos, Anno et cetera. xLv. fuit et hic Reuerendus pater, dominus et amicus meus singularissimus, dominus Fridericus episcopus Basiliensis ... habet testimonium inimici et approbacio,

Sequitur nunc missiua notarij. Reuerendi patris et domini episcopi Bas(iliensis) in propria forma, ut ipse scripsit,

228'1 Hochwirdiger hochgeborner, gnediger lieber herr, mín gehorsam, vnd alles das, so ich vermag, sij uwer gnaden, alle zit. mit ganzem vnuerdrossē willen, bereit vnd enbotten, Als uwer gnad hür

als ich von Costencz schiet, ... (229'1) ... uwer gnade wol mir ouch etwas scriben,

Datum sabbato ante dominicam reminiscere Anno et cetera xLvi

Dem hochwirdigen . hochgeborn herren, hr'n Ott marggrauen von Hochberg. et cetera minem gnedigen lieben herren.

Vwer gnad williger. Wunewaldus et cetera. *Z. f. d. Gesch. d. O. LI S. 37—39.*

229'2 § Magnifice princeps, et domine graciose, peruenit hijs diebus ad manus nostras libellus. quem nobilis, et virtute preclarus, germanus vester. dominus Otto, de conceptu virginali ... (230, 1) ... dignetur custodire. Ex Basilea Iouis decima marcij Anno et cetera. xLvi.

Magnifico principi et domino, domino Wilhelmo, marchioni de Hochberg, amico nostro carissimo,

Iohannes cardinalis sancti Kalixti, *Z. f. d. G. des Oberrh. LI S. 36—37.*

§ Post sinceram in domino salutem, Illustris domine, ac venerabilis vir, libellus quem de conceptu virginali edidistis ... (231, 1) ... tempore longiori, Ex Basilea VII. Marcij Anno et cetera. xLvj.

Reuerendo patri et magnifico domino. domino Ottoni marchioni de Rotlingh, et quondam episcopo Constanciensi, patri nobis carissimo,

Iohannes Cardinalis sancti Kalixti, *Z. f. d. G. des Oberrh. LI S. 34—36.*

§ Nemo putet vel existimet, ... (231, 2) ... presumpserim ponere. gedruckt eb. S. 39.

§ Expliciuunt collecta diuersa, ex diuersis sacre scripture textibus et glosis, nec non sacrorum canonum, atque sanctorum doctorum dictis, per reuerendissimum patrem. illustremque principem et dominum, dominum Ottonem marchionem de Hochberg, olim episcopum Constanciensem feliciter.

Incircumscripte. scriptorem protege Xpiste.

Et tu virgo pia, defende virgo Maria,

233' oben De conceptione beate virginis (*daneben andere Hand* Tractatus quem fecit prouincialis fratrum minorum Colonie).

233, 1 Circa hanc terciam distinctionem, vbi magister agit. de qualitate carnis virginis matris, ac sue ingenue prolis, quero talem questionem ... (268, 2) ... huius tercij articuli.

Deo gracias.

Gemalte Initialen.

Alte Foliierung .i.—cL = neue 5—154; cLi.—cclvij = neue 163—269; dann 1 (leeres) Blatt ausgeschnitten; ccLix.—cclx = 270—271.

Schild In isto volumine. continentur diuersi tractatus. siue materie. pro ut in principio huius voluminis. notatum est. folio tercio. ubi registrum est signatum. *Eines der 'Quatuor volumina edita ab episcopo Othone et aliis, 20 flor.'*, zwischen 1451 und 1454 durch Abt Friedrich von Wartenberg gekauft vom Markgrafen Friedrich von Rötteln; vgl. die Chronik des Gallus Öhem bearb. von K. Brandi, S. 135, 3—5. Albert Werminghoff, Die schriftstellerische Tätigkeit des Bischofs Otto III. von Konstanz. In: Zeitschrift f. Gesch. d. Oberrheins LI (N. F. XII) S. 1—40. Vgl. Gasp. Brusch, Magni operis de omnibus Germaniæ episcopatibus epitomes: Tomus I (a. 1549) f. 48^v (Catalogus episcop. Constanc. 71): 'OTHO tertius . . . (1411). Extant eius scripta de laudibus D. uirginis, & filij Dei ex hac intemerata uirgine nati, in Bybliotheca Diuitis Augiæ.'

Holzdeckel mit grauem gepressten Leder überzogen, vorn und hinten je 5 Metallbuckeln, die 2 Schließen ab.

+ **XXXV.** 285 f. (2 c., 43 l.) 378 × 283, s. IX in.

f. 1 (davor zwei Bl. ausgeschnitten)—6 q I; 7—126 q II—XVI; 127—132 q (vilmer Ternio) XVII; 133—164 XVIIj—XXI; 165—170 q (Ternio) XXII; 171—182 q XXIII—XXXVI; 283—286 ein Binio.

Augustini tractatus a psalmo LI. usque ad psalmum C.

f. 1'1 In hoc codice continetur. tractatus. Aurelij. Augustin(us) *ausradiert* a psalmo quinquagesimo (1'2) primo. usque ad psalmum centesimum.

2, 1 Incipit tractatus Aurelij Augustini. de psalmo LI

Psalmus breuis est de quo loquendum suscepimus . . . (285, 1) . . . Sed caueate quia uenturum est iudicium;

Explicit de psalmo centesimo. = Migne XXXVI/XXXVII c. 599—1293.

286 Federproben.

Schild Tractatus seu exposiciones sancti Augustini super psalterio a psalmo LI° vsque ad centesimum | 14

Im Catalog von 823—838 (Becker 8 S. 16) n. 12.: 'S. Augustini de quinquagesimo usque ad centesimum lib. unus'. Vgl. Catalog 15 S. 32 n. 51—52: 'Item cuiusdam super psalmos uolumina. II.'

Holzband mit weißem gepressten Leder bezogen; 2 Lederschließen, mit Metall beschlagen.

+ **XXXVI.** 250 f. (2 c., 42—41 l.) 382 × 269, s. IX in.

f. 1—40 = fünf Quaternionen I—V.; 41—46 = Ternio VI.; 47—54